

5.Διονυσίου Σολωμού: “Ελεύθεροι Πολιορκημένοι”

Οι “Ελεύθεροι Πολιορκημένοι” αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα ποιητικά έργα του Σολωμού. Πρόκειται για ένα έργο ζωής, που το δούλεψε πάνω από είκοσι χρόνια, χωρίς ωστόσο να το ολοκληρώσει. Ο Σολωμός έγραψε τρία διαφορετικά σχεδιάσματα ενώ το ποίημα εμφανίζεται με τέσσερις διαφορετικούς τίτλους: α) “Το Μεσολόγγι”, β) “Οι αδερφοποιτοί”, γ) “Το Χρέος” και δ) “Ελεύθεροι Πολιορκημένοι”. Στα τρία σχεδιάσματα προτάχθηκαν οι “Στοχασμοί” του ποιητή, γραμμένοι στα ιταλικά. ***Η έμπνευση του έργου οφείλεται στη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου (πρόκειται για τη δεύτερη πολιορκία της πόλης, στα 1826, δεκαπέντε ημέρες πριν την ηρωική έξοδο), τον υπεράνθρωπο αγώνα των Ελλήνων, τη Μεγάλη Έξοδο και την άλωση της πόλης.*** Ο αγώνας των πολιορκημένων Μεσολογγιτών και των άλλων Ελλήνων συγκλόνισαν τον ποιητή και ενεργοποίησαν την ποιητική του ευαισθησία. Ωστόσο, ο ποιητής δεν περιορίζει τη ματιά του στις ταλαιπωρίες και τον αγώνα των Ελλήνων για την κατάκτηση της ελευθερίας αλλά αντιλαμβάνεται και αποκαλύπτει έναν άλλο αγώνα, πολύ πιο δύσκολο και άνιστο, που συντελείται στην ψυχή των αγωνιστών, μια άνιση μάχη ενάντια στην ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης και στις χαρές της ζωής. Το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου είναι το Ι του Β' Σχεδιάσματος. Το Β' Σχεδιάσμα αριθμεί συνολικά εξήντα ένα αποσπάσματα, σε δεκαπεντασύλλαβους ιαμβικούς στίχους, με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία. Στο κείμενο είναι εμφανής η επίδραση του δημοτικού τραγουδιού και της ποίησης της Κρητικής Αναγέννησης καθώς και η προσπάθεια του ποιητή να συνδυάσει το λυρικό με το αφηγηματικό και το δραματικό στοιχείο.

Στους Ελεύθερους Πολιορκημένους ο Σολωμός προσπερνά τη φυσική και επιζητά την ηθική ελευθερία.

Απόσπασμα Α

1. Το απόσπασμα ξεκινά με περιγραφή; Τι περιγράφεται και τι κυριαρχεί;

Στοιχειοθετείται ο χώρος: στην πεδιάδα επικρατεί νεκρική σιγή, σιωπή του τάφου και απόλυτη ακινησία.

2. Ποια μέρη του λόγου κυριαρχούν στο 2^ο στίχο;

Ο στίχος κυριαρχείται από ρήματα. Αίρεται λοιπόν η ακινησία του 1^{ου} στίχου με την αίσθηση της ζωής από τα πετεινά του ουρανού και τη συναισθηματική φόρτιση της μάνας.

3.Γιατί η μάνα ζηλεύει το πουλί;

Στον 3^ο στίχο δίνονται οι αντικειμενικές συνθήκες:η πείνα βασανίζει τους κατοίκους και πιο πολύ τη μάνα που δε μπορεί να πραγματοποιήσει το βασικό της καθήκον,να θρέψει το παιδί της,ενώ το πουλί μπορεί,αν και κατώτερο να χορτάσει την πείνα του.

4.Γιατί η μάνα ορκίζεται στα μάτια;

Η τραγικότητα της μάνας φαίνεται στα μάτια της,τα μαυρισμένα από την πείνα και τη θλίψη.Εξάλλου τα μάτια είναι ο καθρέφτης της ψυχής.

5.Γιατί σε αυτούς τους έξι πρώτους στίχους ο ποιητής αναφέρεται στη μάνα και πώς την αντιμετωπίζει;

Η μάνα είναι η αγαπημένη φιγούρα των Επτανησίων ποιητών.Ο Σολωμος θαυμάζει τη Μεσολογγίτσα μάνα,γιατί υποφέρει όσο καμιά άλλη για να θρέψει το παιδί της.Η αδυνάμια αυτή της μάνας τη συγκλονίζει και την καθιστά το πιο τραγικό πρόσωπο στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.

6.Ποιο είναι το β'πρόσωπο του δράματος;Σε ποια κατάσταση βρίσκεται και με ποια ρήματα αυτή δηλώνεται;

Είναι ο Σουλιώτης που στέκεται παράμερα,κάτι που δείχνει την απομόνωσή του.Ο Σουλιώτης βρίσκεται σε απόλυτη απραξία και ακινησία.Το μόνο που κάνει είναι να κλαίει βουβά.Τα δάκρυά του οφείλονται στο ότι η πείνα τον εμποδίζει να πραγματοποιήσει το καθήκον του,να υπερασπιστεί την πατρίδα και αυτό τον εξοντώνει.

7.Ο λόγός ξαφνικά γίνεται ευθύς.Ο Σουλιώτης αναφέρεται στο τουφέκι του.Ποιο παράπονο εκφράζει και ποια συναισθήματα μας δημιουργεί αυτό;

Η σωματική εξάντληση κάνει τον πόνο ασήκωτο στο χέρι του Σουλιώτη και την αδούλωτη ψυχή του να κάμπτεται.Το χειρότερο είναι πως την αδυναμία του τη γνωρίζει ο εχθρός του.Είναι ένα τραγικό πρόσωπο για το οποίο νιώθουμε οίκτο και συμπόνια.

8.Πουά μορφή κατά τη γνώμη σας είναι τραγικότερη;Του Σουλιώτη ή της μάνας και γιατί;

Η μάνα αποτελεί την τραγικότερη φιγούρα,που το μόνο που της απομένει είναι η λάμψη στα μάτια της τα οποία εξακολουθούν να πιστεύουν στη σωτηρία.

9.Με ποια εκφραστικά μέσα δείχνει ο ποιητής την κατάσταση στο πολιορκημένο Μεσολόγγι;

Επανάληψη:στα μάτια

Εικόνες:η εικόνα της πολιορκημένης πόλης όπου επικρατεί ο θάνατος,η εικόνα του Σουλιώτη και της μάνας.

Μεταφορά:Τα μάτια η πείνα εμαύρισε

Προσωποποιήσεις:η σιωπή βασιλεύει-έρμο τουφέκι

Αντιθέσεις:ελευθερία πουλιού-αποκλεισμός μάνας

Γλώσσα:απλή δημοτική με κάποιες ιδιωματικές λέξεις

Ύφος:πυκνό,λιτό και γλαφυρό.Το ποίημα μοιάζει με επίγραμμα σε τάφο.

Ο στίχος είναι ιαμβικός 15σύλλαβος και η ομοιοκαταληξία ζευγαρωτή.

Ενότητες:1.Άκρα...μένει:Η μεσολογγίτισσα μάνα

2.Στέκει...το ξέρει:Ο Σουλιώτης πολεμιστής

10.Ποιο είναι το θεματικό κέντρο του ποιήματος και με ποιόν έμμεσο τρόπο το προβάλλει ο ποιητής;

Η πείνα προβάλλεται έμμεσα από αυτούς που υποφέρουν εξαιτίας της,μέσω της μάνας και του Σουλιώτη.

11.Ο ποιητής δε μιλά για την πείνα,τη δείχνει.Πώς;

Μέσα από την απόγνωση της μάνας και την αποδυνάμωση του πολεμιστή. Με την αντίθεση ανάμεσα στο πουλί που πετά ελεύθερο και στους ηρωικούς πολιορκημένους που μολονότι είναι σκλαβωμένοι, το φρόνημά τους είναι ελεύθερο.

12. Γιατί ο ποιητής ονομάζει τους ελεύθερους πολιορκημένους;

Οι Μεσολογγίτες αποτελούν σύμβολα της αδούλωτης ψυχής. Το σώμα μπορεί να εγκαταλείψει τον άνθρωπο, όχι όμως και το φρόνημα.

Απόσπασμα Β

1. Ποια είναι η εποχή του έτους και ποια στοιχεία προσωποποιούνται;

Βρισκόμαστε στην καρδιά της άνοιξης. Προσωποποιούνται ο Απρίλης και ο έρωτας. Η άνοιξη συνδέεται με τη δημιουργική δύναμη της ζωής, τον έρωτα.

2. Ποια επίδραση έχει η ομορφιά της φύσης στην ψυχή των Μεσολογγιτών;

Η άνοιξη δε γνωρίζει πόλεμο και κακουχίες, δεν αναστέλλει το ξεφάντωμά της και καλεί τους πολιορκημένους να λάβουν μέρος στην αναγέννησή της. Οι αγωνιστές αν και είναι αποφασισμένοι να πεθάνουν για την πατρίδα κλονίζονται και νιώθουν την ανάγκη να συμμετάσχουν στο πανηγύρι της ζωής.

3. Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιεί ο ποιητής στο β' στίχο και γιατί;

Ο ποιητής χρησιμοποιεί το β' ενικό πρόσωπο και απευθύνεται στην ανθρώπινη ανάγκη των πολιορκημένων για ζωή, ενώ συγχρόνως τονίζει τη στρατιωτική δύναμη του εχθρού. Τα όπλα είναι αμέτρητα, όπως και τα άνθη.

4. Ποια στοιχεία της φύσης προβάλλονται και με ποια εκφραστικά μέσα τα παρουσιάζει ο ποιητής;

Λυρικές εικόνες: περιγραφή κίνησης κοπαδιού, πεταλουδα. Ακόμα και τα άψυχα αποκτούν ομορφιά.

Προσωποποιήσεις: 'με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει

Μεταφορές: λευκό βουνάκι, μάγμα η φύσις

5. Πώς βιώνουν οι Πολιορκημένοι την αντίθεση ανάμεσα στη φύση και στον άνθρωπο;

Προβάλλεται το ηθικό δίλημμα των Μεσολογγιτών: η ομορφιά της φύσης τους προκαλεί να καταθέσουν τα όπλα και να συμμετάσχουν στην ανοιξιάτικη αναγέννηση, ενώ το καθήκον τους είναι να μείνουν πιστοί στον αγώνα. Σκοπός τους είναι όχι η κατάκτηση της ζωής, αλλά της ηθικής ελευθερίας μέσω του θανάτου.

6. Ποιος εκφράζει τον τελευταίο στίχο και ποια η σημασία του για τους πολιορκημένους;

Η φωνή της φύσης υποβάλλει τους Μεσολογγίτες σε μια δοκιμασία που ξεπερνά την ανθρώπινη αντοχή. Οι Μεσολογγίτες δεν πρέπει να χάσουν το κουράγιο τους. Ωστόσο, έρχονται αντιμέτωποι με τη χαρά της ζωής. Η ανθρώπινη ψυχή μετεωρίζεται ανάμεσα στην ομορφιά της ζωής και στο καθήκον.

7. Ποιοι είναι οι εχθροί που πολιορκούν το Μεσολόγγι;

Η ομορφιά της φύσης, η πείνα και οι εχθροί.

8. Πώς παρουσιάζεται η φύση το α' και β' απόσπασμα. Βρείτε τους σχετικούς στίχους και εξηγήστε αυτή τη διαφοροποίηση.

Στο πρώτο απόσπασμα κυριαρχεί σιωπή του τάφου και ακινησία, αντίθετα στο β' απόσπασμα προβάλλεται παντού το μεγαλείο και το ξυπνημα της φύσης. Στόχος του ποιητή είναι να δείξει αρχικά την επίδραση της πείνας και του πολέμου στις ψυχές των Μεσολογγιτών και στη συνέχεια την εκμαυλιστική επίδραση της φύσης που τους εμποδίζει να πράξουν το καθήκον τους και να υπερασπιστούν την πατρίδα.